

AZƏRBAYCANIN KƏND TƏSƏRRÜFATINDA VƏ TORPAQLARDAN İSTİFADƏNİN STRUKTURUNDA BAŞ VERƏN DƏYİŞİKLİKLƏR

Z.N.Eminov

*Azərbaycan MEA akad. H.Ə. Əliyev adına Coğrafiya İnstitutu
Az 1143, Bakı, H. Cavid prosp., 31*

Kənd təsərrüfatı ölkənin təsərrüfat strukturunda, əhalinin işlə təmin edilməsində mühüm yer tutur. Aqrar islahatlar aparıldıqdan sonra əhalinin daxili tələbatını ödəyən dənli bitkilərin, bostan-tərəvəz, kartof məhsullarının əkin sahələri və məhsul yığımı artmışdır. Əhalinin gündəlik tələbatını ödəyən məhsulların becərilməsi aqrar sənaye kompleksinin (ASK) inkişafına əhəmiyyətli təsir göstərmir və Azərbaycanın xarici bazardan asılılığını gücləndirir.

Belə vəziyyətdə ölkənin müxtəlif regionlarında mövcud olan və ASK-ya daxil olan müəssisələrin xammallarla təminatında da ciddi problemlər yaranmışdır. Ona görə bu istehsal obyektlərinin çoxu işləmir, əhalinin məşğulluğunun təmin edilməsi, həyat səviyyəsinin yüksəldilməsi və yaşayış məntəqələrinin sosial-iqtisadi inkişafı çətinləşir.

Problemin vəziyyəti: Müstəqillik illərində aparılan aqrar islahatlar kənd təsərrüfatının sahə və ərazi strukturunda ciddi dəyişikliklərə səbəb olmuşdur. Bu dövrdə pambıqçılıq, üzümçülük, tütünçülük, çayçılıq və baramaçılıqda məhsul istehsalı və əkin sahələri bir neçə dəfə azalmışdır. Onlar mühüm strateji əhəmiyyət kəsb edən sahələrdir, məhsulları dünya bazarında yüksək qiymətləndirilir, xammallarına və hazır məhsullarına daim yüksək tələbat vardır, çox gəlir gətirməsi və yüksək əmək tutumluluğu ilə fərqlənir. Ona görə bu sahələr əhalinin məşğulluğunda, həyat səviyyəsinin yüksəldilməsində, maddi gəlirlərinin formalaşmasında əhəmiyyətli yer tutmuşdur. Ölkədə toplanmış pambıq, üzüm, tütün, çay məhsulları ASK-nın müəssisələrində emal edilmişdir, bu müəssisələr yaşayış məntəqələrinin sosial-iqtisadi bazasının formalaşmasına mühüm təsir göstərmişdir.

Hazırda kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalı aşağı səviyyədədir. Belə vəziyyət emal müəssisələrinin bərpa edilməsi, yenilərinin yaradılması üçün kifayət etmir. Ona görə də kənd təsərrüfatında gedən proseslərin mənfi nəticələrinin öyrənilməsi, bu sahədə aparılan iqtisadi islahatların elmi əsaslarının işlənilib hazırlanması vacibdir.

Məsələnin qoyuluşu: Tədqiqat işi statistika, müqayisə, təhlil, tarixilik, kartoqrafik üsullardan istifadə edilməsi əsasında yerinə yetirilmişdir. Məqalədə təhlillərin aparılması zamanı Dövlət Statistika Komitəsinin materiallarından, kənd təsərrüfatı sahələrinə aid olan elmi ədəbiyyat

yalardan istifadə edilmişdir.

Məsələnin həlli: Kənd təsərrüfatı ölkənin təsərrüfat strukturunda, əhalinin məşğulluğunda əhəmiyyətli yer tutsa da, ümumi daxili məhsulun (ÜDM) istehsalı və formalaşmasında cüzi rola malikdir. Buna səbəb onun maddi-texniki təminatının aşağı və yarıtmaz səviyyədə olması, bu sahədə əsaslı dönüş yaradılması üçün fermerlərdə və torpaq mülkiyyətçilərinə kifayət qədər maliyyə vəsaitinin olmaması, dövlət orqanlarının bu problemin həlli üçün onlara lazımı yardım göstərməməsidir.

ÜDM-in istehsalında kənd, meşə və balıqçılıq təsərrüfatlarının payı 1995-ci ildə 33,4%, 2006-cı ildə 10,7% olmuşdur (Azərbaycanın statistik..., 2007). 2007-ci ildə bu göstərici kənd təsərrüfatı üzrə 6,2%-ə enmişdir (2007-ci ildə ölkənin..., 2008).

2006-cı ildə əvvəlki ilə nisbətən artım 0,9%, 2007-ci ildə 4,0%, o cümlədən bitkiçilikdə 2,4%, heyvandarlıqda 6,1% qeydə alınmışdır. Lakin keçən il ölkədə pambıq istehsalı 23,2% və ya 30,1 min ton, tütün istehsalı 39,9% və ya 1,9 min ton, yaşıl çay yarpağı yığımı 27,0% və ya 176 ton azalmışdır (2007-ci ildə ölkənin..., 2008).

Kənd təsərrüfatı müəssisələrinin texnika ilə təminatı zəruri olan tələbatdan aşağı səviyyədədir və yarıtmaz vəziyyətdədir. Kənd təsərrüfatı müəssisələrində, fərdi sahibkarlar, ailə-kəndli təsərrüfatları və ev təsərrüfatlarında 1995-ci ildə 33174 traktor, 8770 kotan, 4273 taxıl-yığan, 2653 pambıqyığan, 6702 toxumsəpən ma-

şını, 4512 kultivator olmuşdur. 2005-ci ildə traktorların sayı 14887-yə, kotaların sayı 3019-a, taxılıyın sayı 1298-ə, pambıqyığın sayı 22-yə, toxumsəpənlərin sayı 1412-yə, kultivatorların sayı 1009-a enmişdir (Azərbaycanın statistik göstəriciləri, 2007). “Aqroservis” müəssisələrinin də texniki təminatı çox aşağıdır. Məsələn, onların tabeliyində 2005-ci il üçün 575 traktor, 122 taxılıyın, 1 pambıqyığın maşın vardı. Ölkədə 2005-ci ildə əkilmiş sahələrin 1327,9 min ha olduğunu nəzərə alsaq, 90 min hektara 1 traktor, 600 ha dənli bitki sahəsinə 1 taxılıyın kombayn düşür.

Ölkənin aqrar sektorunun inkişafına kömək məqsədilə yaradılmış “Aqrolizing” şirkəti kənd təsərrüfatı məhsullarının becərilməsi üçün təşkil edilməli olan texnikanın təminatını lazımı səviyyədə qura bilmir, texnikanın satılması və icarəyə verilməsi şərtləri çox ağırdır. Kənd təsərrüfatı məhsullarının satış və tədarük qiymətləri ilə texnikanın kreditə verilməsi və onun ödənilməsi qiymətləri arasında çox böyük fərqlər vardır. Belə vəziyyət becərilməsi üçün yüksək dərəcədə texniki təchizat, maddi-texniki təminat, meliorasiya tədbirləri həyata keçirilməsini tələb edən pambıqçılıq, üzümçülük, tütünçülük və çayçılıq sahələrinin genişləndirilməsinə imkan vermir.

Bu gün əkin sahələri artırılan bostan-tərəvəz məhsullarının, kartof, dənli bitkilərin becərilməsi üçün çoxlu miqdarda əl əməyi tələb edilir. Onların becərilməsi üçün texnikaya böyük ehtiyac yoxdur, meliorasiya tədbirləri, mineral gübrələr tələb edilmir, gəlirləri az vaxtda əldə edilir, məsrəfləri azdır, məhsullarına daim yüksək səviyyədə daxili tələbat vardır. Lakin bu proseslər kənd təsərrüfatının inkişafına, emal müəssisələrinin yaradılmasına

mənfi təsir göstərir. Torpaq sahələrində uzun illər eyni məhsulların əkilməsi onların məhsuldarlığının aşağı düşməsinə, çox hissəsinin sıradan çıxmasına səbəb olur, aqrotexniki tədbirlərin həyata keçirilməsi çətinləşir.

1996-cı ildən sonra ölkədə istifadə olunan əkin və bağ sahələri 65,4 min ha azalmışdır. Azalma əsasən çoxillik əkin sahələri hesabına olmuşdur. Əhalinin sayının artması, son dövrlərdə onlara verilən şəxsi həyətə təsərrüfat sahələrinin genişlənməsi, yeni təsərrüfat obyektlərinin, yolların, kommunikasiya şəbəkəsinin yaradılması kənd təsərrüfatında istifadə edilən torpaqların xeyli azalmasına gətirib çıxarmışdır.

Abşeron iqtisadi rayonunda istifadə edilən əkin və bağ sahələri bu amillərin təsiri ilə 4,3 dəfə (21,7 min hektardan 5,1 min hektara qədər), Quba-Xaçmazda 20,4 min ha, Dağlıq Şirvanda 30,5 min ha, Şəki-Zaqatalada 23,9 min ha azalmışdır. Nəticədə bu iqtisadi rayonların ölkənin əkin və bağ sahələrində xüsusi çəkisi də xeyli aşağı enmişdir. 2005-ci ildə ölkədə əkin və bağ sahələrinin 44,6%-i Aran, 12,4%-i Gəncə-Qazax, 11,7%-i Şəki-Zaqatala, 8,0%-i Quba-Xaçmaz iqtisadi rayonunun payına düşmüşdür.

1995-2005-ci illərdə dənli bitkilərin əkin sahəsi 192,9 min ha və ya 31,7% artmış, əkinlərin tərkibində dənli bitkilərin xüsusi çəkisi 50,5%-dən 60,5%-ə yüksəlmişdir (1-ci cədvəl; 1-ci şəkil). Dənli bitkilər arasında əkinlərinin sahəsinə görə qabaqcıl yeri buğda becərilməsi tutur. 2005-ci ildə dənli bitki əkinlərinin 73,7%-ni buğda, 20,8%-ni arpa, 4,0%-ni dən üçün qarğıdalı təşkil etmişdir. 1995-ci ildən sonra buğda əkinləri 172,8 min ha və ya 41,3%, qarğıdalı əkinləri 3 dəfəyə qədər artmışdır (2-ci cədvəl).

1-ci cədvəl

Azərbaycanda kənd təsərrüfatı bitkilərinin əkin sahələri, min ha

İllər	Dənli bitkilər	Texniki bitkilər	Kartof, tərəvəz, bostan	Yem bitkiləri	Çoxillik əkinlər				
					Bağlar	Üzüm-lüklər	Çay əkinləri	Biçənək və otlaq	Sair əkinlər
1995	609,4	227,0	49,4	322,1	121,0	110,3	13,2	2,5	64,5
1997	659,6	227,0	63,2	128,1	94,2	83,3	8,4	2,5	77,1
1999	519,2	105,0	107,4	101,1	79,6	35,1	6,5	2,6	128,8
2001	760,7	99,2	151,2	151,2	83,2	14,2	5,4	2,7	134,3
2003	776,3	88,9	164,3	190,0	87,6	8,9	3,7	2,7	125,8
2005	802,3	132,0	178,8	213,9	89,7	8,0	3,7	2,7	121,6

Cədvəl “Azərbaycanın ərzaq təhlükəsizliyi - 2005” statistik bülleteni əsasında verilir. Azərbaycan DSK . 2006. Səda, Bakı.

İqtisadi rayonlarda dənli bitkilərin əkin sahələri ciddi dəyişikliyə məruz qalmışdır. Bu dəyişikliklər bütün iqtisadi rayonları əhatə edir. 1996-2005-ci illərdə Abşeron iqtisadi rayonunda dənli bitkilərin əkinləri 2,1 dəfə azalmışdır. Digər iqtisadi rayonlarda isə taxıl əkinləri artmışdır. Artım Quba-Xaçmazda 64,8%, Naxçıvanda 48,2%, Gəncə-Qazaxda 44,0%, Şəki-Zaqatalada 36,2% olmuşdur. Əkin sahələrinin tərkibində taxıl əkinlərinin xüsusi çəkisi 2005-ci ildə Quba-Xaçmaz, Dağlıq Şirvan və Şəki-Zaqatalada 80,0%-dən, Lənkəran-Astarada 75,0%-dən, digər iqtisadi rayonlarda 55,0%-dən çox olmuşdur.

Dənli bitkilərin əkin sahəsinin artması ilə yanaşı, məhsuldarlığın artması da məhsul yığımının çoxalmasına gətirib çıxarmışdır. 1995-2006-cı illərdə ölkədə dənli bitkilərin yığımı 2,3 dəfə artmışdır. 2007-ci ildə əkin sahələrinin azalması hesabına bu göstəricidə qismən azalma getmişdir.

Lakin taxılçılıqda mövcud olan şərait əhalinin və heyvandarlıq sahələrinin taxıl məhsullarına olan tələbatının ödənilməsi üçün kifayət deyildir. Ölkənin bu məhsullara olan daxili tələbatının ödənilməsi üçün daha məhsuldar toxum növlərinin yetişdirilməsi, aqrotexniki tədbirlərin yüksək səviyyədə yerinə yetirilməsi vacibdir. Bu sahədə mineral gübrələrin istifadə edilməsi, məh-

sulun vaxtında və itkisiz yığılması, daşınması və xüsusi anbarlarda saxlanması mühüm əhəmiyyət kəsb edir.

Azərbaycanda əkin sahələri artan kənd təsərrüfatı bitkilərinə kartof, bostan-tərəvəz bitkiləri də aiddir. Onların əkin sahələri 1995-2005-ci illərdə 49,4 min hektardan 178,8 min hektara qədər və ya 3,6 dəfə artmışdır. Əkinlərin strukturunda bu sahələrin xüsusi çəkisi 4,1%-dən 13,5%-ə qədər qalxmışdır. Bu gün həmin sahələr kənd əhalisinin məşğul olduğu əsas sahələrdən biridir. Bu məhsulların emalını həyata keçirən müəssisələrin az olması onlardan səmərəli istifadə edilməsinə imkan vermir.

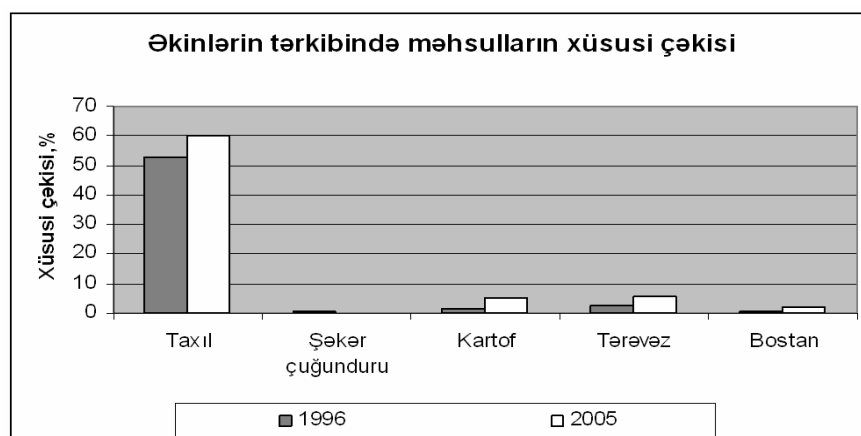
Kartof əkinləri 1995-2005-ci illərdə 4,4 dəfə, onların əkin sahələrinin tərkibində xüsusi çəkisi 1,3%-dən 5,3%-ə qədər artmışdır. Abşeron iqtisadi rayonundan başqa, digər iqtisadi rayonlarda onun əkinləri çoxalmışdır. Kartof əkinlərinin 54,9%-i Gəncə-Qazax iqtisadi rayonunda yerləşir. Sonrakı yerlərdə Lənkəran-Astara (13,4%) və Aran iqtisadi rayonları (10,6%) durur. Aranda kartof əkinlərinin 3,4 dəfə artması iqtisadi rayonda kartof əkinlərinin xüsusi çəkisinin də 2,7 dəfə artmasına səbəb olmuşdur. Kartof əkinlərinin xüsusi çəkisi Lənkəran-Astara, Naxçıvan və Quba-Xaçmazda da çox artmışdır.

2-ci cədvəl

Azərbaycanda kənd təsərrüfatı məhsullarının əkin yerləri, məhsuldarlığı və toplanan məhsullar

Kənd təsərrüfatı məhsulları	Əkin yerləri, min ha			Məhsuldarlıq, s/ha			Yığılan məhsul, min t			
	İllər									
	1995	2002	2006	1995	2002	2006	1995	2002	2006	2007
Dənli bitkilər	609,4	821,7	784,7	15,1	26,7	26,5	921,4	2195,9	2078,9	2004,2
Pambıq	210,4	61,0	102,8	13,0	13,2	13,0	274,1	80,4	130,1	100,0
Tütün	8,0	1,6	1,8	14,6	20,9	26,3	11,7	3,3	4,8	2,9
Şəkər çuğunduru	5,1	2,6	8,1	54,8	444,1	214,6	28,1	115,8	167,2	138,9
Dən üçün qarğıdalı	2,9	9,4	10,6	2,3	11,6	15,3	0,7	10,8	15,9	-
Kartof	16,0	57,6	66,8	97,0	116,0	145,0	155,5	694,9	999,3	1037,3
Tərəvəz	26,8	70,9	80,2	157,0	136,0	144,0	424,1	974,6	1186,4	1227,2
Bostan məhsulları	5,8	30,4	28,8	73,0	109,0	126,0	41,9	330,3	362,1	416,1
Üzüm	97,7	8,9	8,7	32,6	43,8	93,7	308,7	62,1	94,1	103,6
Meyvə və giləmeyvə	117,8	87,6	108,5	31,2	63,5	77,8	324,4	516,8	662,4	677,4
Yaşıl çay yarpağı	11,4	3,7	1,8	10,3	3,9	3,6	9,4	1,4	0,65	0,478

Cədvəl "Azərbaycanın statistik göstəriciləri - 2006" statistik bülleteni əsasında verilir. Azərbaycan DSK. nəşriyyatı. 2007. Səda, Bakı. 426-427.

1-ci şəkil

1995-ci ildə ölkədə 155,5 min ton yığılan kartofun miqdarı 2006-cı ildə 1 mln. tona çatmışdır. Məhsulun becərilməsi tamamilə əl əməyinə əsaslanır. 2005-ci ildə ölkənin kənd təsərrüfatı müəssisələrində 10 ədəd, o cümlədən “Aqroservis” müəssisələrində 1 kartofyığan maşın olmuşdur.

Kartofun əkin sahələrinin və məhsul yığımının belə yüksək səviyyədə artması onun məhsullarına yüksək tələbatla əlaqədardır. Eyni zamanda kartofun məhsuldarlığını az vaxtda yüksəltmək, düzənlik və dağətəyi zonalarda ildə 2 dəfə məhsul götürmək, məhsulların xeyli hissəsini ixrac etmək mümkündür.

Tərəvəz bitkilərinin əkin sahələri 1995-2005-ci illərdə 2,9 dəfə artmış, onların əkin sahələrinin tərkibində xüsusi çəkisi 2,2%-dən 5,9%-ə yüksəlmişdir. Bostan sahələri üzrə bu göstəricilər 5,2 dəfə artmış, xüsusi çəkisi 0,5%-dən 2,3%-ə qalxmışdır. Tərəvəz əkinlərinin sahəsi əksər iqtisadi rayonlarda 2 dəfə, Naxçıvanda 3,6 dəfə, Aranda 3,2 dəfə, Şəki-Zaqatalada 2,4 dəfə artmışdır. Tərəvəz əkinlərinin 35,0%-i Aranda, 15,2%-i Lənkəran-Astarada, 13,9%-i Gəncə-Qazaxda, 11,1%-i Quba-Xaçmazda yerləşir. Əkinlərinin strukturunda bu sahənin payı 6,0-11,0% arasında dəyişir. Bostan əkinləri Naxçıvan (5,8%) və Aranda (3,5%) əkinlərin xeyli hissəsini təşkil edir. Digər iqtisadi rayonlarda bu göstəricilər 1-2%-dən aşağıdır. Onun əkinlərinin 68,1%-i Aranda, 9,5%-i Naxçıvanda, 6,2%-i Lənkəran-Astarada yerləşir. Belə vəziyyət bu ərazilərdə onun əkin sahələrinin son 10 ildə dəfələrlə genişlənməsi ilə əlaqədardır.

Tərəvəz və bostan məhsulları becərilməsi yüksək əməkətməliliyi ilə fərqlənir. Burada

meliorasiya tədbirlərinin görülməsi, ziyanvericilərə qarşı mübarizə vasitələrinin istifadə edilməsi, aqronom mütəxəssislərinin elmi tövsiyələrinin yerinə yetirilməsi ilə məhsuldarlığın artırılması mümkündür. Lakin bu tədbirlərə lazımı qədər əhəmiyyət verilmir və bu sahədə ciddi problemlər vardır. Ona görə 1995-ci ildən sonra tərəvəzin məhsuldarlığı həttə azalmışdır. Amma keçən müddət ərzində əkin sahələrinin genişləndirilməsi hesabına yığılan məhsullar 2,8 dəfə artmışdır. Bostan məhsullarının yığılı isə 8,64 dəfə yüksəlmişdir.

Yüksək dərəcədə əmək tutumluluğu ilə fərqlənən texniki bitkilərin becərilməsi və məhsul yığılı ciddi tənəzzülə uğramışdır. 1995-2005-ci illərdə texniki bitkilərin əkin sahəsi 95 min ha və ya 41,9% azalmış, əkin sahələrinin strukturunda payı 2,0 dəfə aşağı enmişdir. Əsas texniki bitkilər olan pambıq əkini sahələri 1,9 dəfə, tütün əkini sahələri 2,9 dəfə azalmışdır. Ölkədə pambıq əkinlərinin əsas mərkəzi hesab edilən Aran iqtisadi rayonunda 1996-2005-ci illərdə pambıq əkinləri 94,3 min ha və ya 2,0 dəfə azalmış, əkin sahələrinin tərkibində xüsusi çəkisi 33,9%-dən 16,7%-ə enmişdir. Nəticədə pambıq yığılı son 10 ildə 3 dəfəyə qədər azalmışdır. Son bir neçə ildə onun yığılı qismən artsa da (2005-ci ildə 196,6 min ton), 2007-ci ildə 100,0 min tona enmişdir.

Respublikada tütün az bir sahədə əkilir və məhsul istehsalı xeyli azalmışdır. 1995-2006-cı illərdə tütün yığılı 2,4 dəfə, 2006-2007-ci illərdə daha 1,7 dəfə azalmış və 2,9 min tona enmişdir. Bu gün ölkədə kənd təsərrüfatının tütüncülük və çayçılıq sahələri faktiki olaraq yox olmaq təhlükəsi qarşısındadır. Çayın həm əkin sahələri, həm də toplanan məhsul minimuma enmişdir. Hazırda

ölkədə 1,8 min ha sahədən 500 tondan da az yaşıl çay yarpağı yığılır.

Çoxillik əkinlərin tərkibində də dəyişikliklər baş vermiş, əkin sahələri tək cə azalmamış, həm də meyvə bağlarından başqa, üzümlüklər və çay plantasiyaları tamamilə məhv edilmişdir. Üzüm əkinləri 1995-2005-ci illərdə 110,3 min hektardan 9,6 min hektara qədər (11,5 dəfə), əkinlərin tərkibində xüsusi çəkisi 35,7%-dən 4,3%-ə qədər (8,3 dəfə) azalmışdır (2-ci şəkil). İqtisadi rayonlarda əkinlərin strukturunda üzümlüklərin xüsusi çəkisi dəfələrlə azalmışdır. Yalnız Dağlıq Şirvanda bağların 40,6%-i, Naxçıvanda 25,2%-i üzümlüklərdir. Dağlıq Şirvan (14,7%), Gəncə-Qazax (18,1%), Aran (12,8%) və Naxçıvanda (9,6%) üzüm əkinləri çoxdur.

Üzümlüklərin məhv edilməsi, çoxillik əkinlərin sahəsinin xeyli azalması onların strukturunda meyvə bağlarının xüsusi çəkisinin artması ilə nəticələnmişdir. Respublika üzrə bu göstərici 88,1%-ə yüksəlmiş, Şəki-Zaqatalada, Quba-Xaçmaz, Abşeron, Aran, Yuxarı Qarabağda 94,0-95,0%-dən çox olmuşdur. Gəncə-Qazaxda çoxillik əkmələrin 85,1%-ni, Naxçıvanda 75,0%-ni meyvə bağları tutur. Meyvə bağlarının yarısından çoxu Quba-Xaçmazda (27,6%) və Şəki-Zaqatalada (27,3%) yerləşir. Onların 1/5-i Aran iqtisadi rayonunun payına düşür.

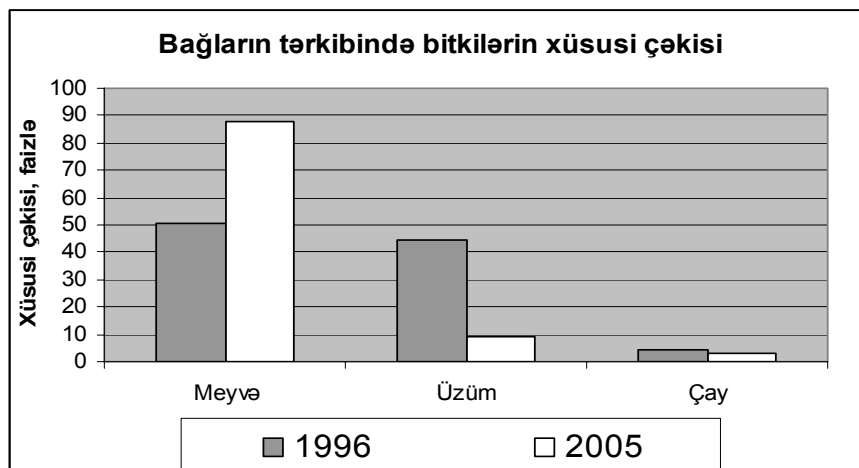
Hazırda respublikada heyvandarlıq yüksək sürətlə inkişaf etdirilsə də, yem bitkilərinin əkin sahələri və əkinlərin strukturunda xüsusi çəkisi

tədricən azalır. Belə vəziyyət heyvandarlığın yem bazasının yaradılmasına ciddi təsir göstərir.

Son illərdə ölkənin kənd təsərrüfatında yeni yaradılan sahələr sırasına şəkər çuğunduru əkilməsi də daxildir. 1995-ci ildən sonra şəkər çuğunduru əkini sahələri 58,8% artmış, əkin sahələrinin məhsuldarlığı 4 dəfə yüksəlmişdir. Nəticədə məhsul yığılı 1995-2006-cı illərdə 6,0 dəfə artmışdır. Şəkər çuğundurunun emalı üçün İmişlidə şəkər emalı zavodunun tikilməsi bu sahənin gələcəkdə də inkişaf etdirilməsinə imkan verəcəkdir.

Kənd təsərrüfatında çalışanlar iqtisadiyyatda məşğul olan əhalinin 40,0%-nə qədərini təşkil edir. 2003-cü ildə bu sahələrdə 1497,0 min nəfər, 2006-cı ildə 1548,0 min nəfər çalışmışdır. 2006-cı ildə kənd təsərrüfatı, ovçuluq, balıqçılıq və meşə təsərrüfatı sahələrinə 1341 kiçik müəssisədə 8418 nəfər, 6 xarici və müştərək müəssisədə 266 nəfər çalışmışdır. Ölkədə fəaliyyət göstərən 2456 fərdi sahibkarlıq təsərrüfatında 10848 nəfər işləmişdir, qalan məşğul olan əhali şəxsi mülkiyyətə məxsus olan torpaqların payına düşür (Azərbaycanın statistik..., 2007).

İqtisadiyyatın fəaliyyət göstərən sahələri üzrə əsas kapitalla yönəlmiş investisiyalarda kənd təsərrüfatı, ovçuluq və meşə təsərrüfatının xüsusi çəkisi 0,9%, sənayenin payı 68,9%, o cümlədən xam neft və qaz hasilatı sahəsinin payı 54,3%-dir. 2006-cı ildə istifadəyə verilmiş əsas fondlarda kənd təsərrüfatı, ovçuluq və meşə təsərrüfatının payı 0,7%-dir.

2-ci şəkil

Nəticə: Azərbaycanın kənd təsərrüfatı ekstensiv xarakterli, çox aşağı məhsuldarlığa, maddi-texniki bazaya və təchizata malik olan, daxili tələbatın az bir hissəsini ödəyən sahədir.

Bu gün aqrar sahənin ən mühüm problemi bitkilərin məhsuldarlığının artırılmasıdır. Daha məhsuldar bitki növləri əldə edilməsi, heyvandarlığın cins tərkibinin yaxşılaşdırılması üçün əsaslı elmi-praktiki işlər görülmür. Kənd təsərrüfatının intensiv inkişafı istiqamətində seleksiya işləri aparılması, heyvandarlıqda tövlə şəraitinin tətbiqi və məhsuldar heyvan cinslərinin saxlanması zəruridir.

Aqrar sahənin ixtisaslı kadrlar, mineral gübrələr, ziyanvericilərə qarşı mübarizə vasitələri ilə

təmin edilməsi, meliorasiya işləri aparılması üçün suvarma kanallarının çəkilməsi, mövcud sistemlərin təmiri, yenidən qurulması, lildən təmizlənməsi, kollektor-drenaj şəbəkəsinin genişləndirilməsi və təmiri sahəsində az işlər görülür.

ƏDƏBİYYAT

AZƏRBAYCANIN statistik göstəriciləri. 2006. 2007. *Azərbaycan DSK kitabında*, Səda. Bakı.

AZƏRBAYCANIN kənd təsərrüfatı. 2007. *Azərbaycan DSK kitabında*, Səda. Bakı.

2007-ci İLDƏ ölkənin sosial-iqtisadi inkişafı. Azərbaycan DSK-nın məlumatı. "Respublika" qəzeti, fevral 2008.

AZƏRBAYCANDA ərzaq təhlükəsizliyi – 2006. 2006. *Azərbaycan DSK kitabında*, Səda. Bakı.

Məqaləyə c.e.n T.Həsənov rəy vermişdir